

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

בס"ד

היסטוריה חמ"ד
תכנית לימודים - הגבר
לחטיבה העליונה
בבית הספר הממלכתי-דתי

הנושא: שלושת העשורים הראשונים במדינת ישראל

חברי ועדת המשנה לכתיבת התכנית

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

פרופ' שמחה גולדין, יו"ר ועדת המשנה, יו"ר ועדת המקצוע בהיסטוריה מ"מ, החוג להיסטוריה של עם ישראל, אוניברסיטת תל אביב
פרופ' בן ציון רוזנפלד, יו"ר ועדת המקצוע בהיסטוריה חמ"ד עד פברואר 2018
ד"ר הילדה ניסימי, יו"ר ועדת המקצוע בהיסטוריה חמ"ד ממרץ 2018
בלהה גליקסברג, מפמ"ר היסטוריה בחמ"ד
ד"ר אורנה כץ-אתר, מפמ"ר היסטוריה במ"מ
נינה בן אהרון, מרכזת הוועדה, ממונה תכניות לימודים באגף חברה ורוח
ורדה אשכנזי, מרכזת הוועדה, ממונה תכניות לימודים באגף חברה ורוח

כתיבה וייעוץ אקדמי:

שלושת העשורים הראשונים במדינת ישראל

ד"ר יוסי לונדין, מורה להיסטוריה ומרכז החוג להכשרת מורים, מכללת אורות
מיכל יוסיפון, מדריכה ארצית ומורה להיסטוריה בבית ספר כצנלסון, כפר סבא

קראו העירו ואישרו:

ועדות המקצוע בהיסטוריה חמ"ד ומ"מ, 2018

אלירז קראוס, מנהלת אגף חברה ורוח, מזכירות פדגוגית, משרד החינוך
ד"ר מירי שליסל, יו"ר המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

שלושת העשורים הראשונים במדינת ישראל

נושא 'שלושת העשורים הראשונים במדינת ישראל' הוא נושא אחד מתוך חמישה נושאים¹ המהווים את תכנית ההגבר בלימודי היסטוריה בחמ"ד (יחידות 4-5).

במהלך שלושת העשורים הראשונים להקמתה (1948-1978), הצליחה מדינת ישראל להגיע למגוון מרשים של הישגים. בד בבד עם תהליכי השיקום לאחר מלחמת העצמאות וההכרח להתמודד עם מלחמות ועם בעיות ביטחוניות בסיסיות ושוטפות, קלטה ישראל מאות אלפי יהודים שנרדפו בארצות מוצאם – באירופה (ניצולי השואה) ובארצות האסלאם. על אף הקשיים האובייקטיביים, התמודדה ישראל בהצלחה עם אתגר הכפלת אוכלוסייתה, תוך שיקומה לאחר המלחמה. בשלושת העשורים הראשונים לקיומה ביססה ישראל את משטרה הדמוקרטית ואת מעמדה הבין לאומי.

הנושאים שנבחרו ללימוד בתכנית זו קרובים לעולמו של הלומד והם נלמדים מתוך מחקרים עדכניים, המאפשרים לבחון את התקופה בכלים ביקורתיים. נושאי שלושת העשורים הראשונים להקמת המדינה מבוססים על חלק מהנושאים הנלמדים ברמה בסיסית בלימודי החובה, ובלמודי ההגבר הם בבחינת הרחבה והעמקה לנושאים שנלמדו. הנושאים מוצגים מנקודות מבט שונות, מכיוון שכמעט כל אחד ואחד מהם שנוי במחלוקת עכשווית. מטרתה של הצגת נקודות המבט השונות היא לאפשר ללומדים לגבש עמדה מושכלת בנושאים הנלמדים. בנוסף, לחלק מנושאי היחידה יש זיקה הכרחית ללימודי האזרחות, בשל האירועים ההיסטוריים שהתרחשו עם קום המדינה, שבלעדיהם לא ניתן להבין את המציאות הפוליטית-חברתית מאז ועד היום.

התוכנית מזמנת ללומדים דרכי למידה מגוונות של העמקה ומעורבות, באמצעות דיונים בדילמות ערכיות שהינן רלבנטיות גם לימינו, תוך שמירה על כללי הדיסציפלינה ההיסטורית: ניתוח האירועים תוך התייחסות לקונטקסט ההיסטורי שבו התרחשו. ייחודו של לימוד הגבר זה הוא בשילוב של הוראת נושאים

¹ היהודים בתקופת מסעי הצלב, היסטוריה וטכנולוגיה, המערב כציוויליזציה דומיננטית בעת החדשה, שלושת העשורים הראשונים במדינת ישראל, הודו-סין-יפן. יש ללמד שני נושאים, כל אחד בהיקף של 1 יח"ל.

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

בהיסטוריה עם תחומי דעת נוספים, כמו: ספרות, אומנות, קולנוע וכן המלצות לסיורים חוץ כיתתיים². זאת, כדי להמחיש את אירועי התקופה ולאפשר לימוד חווייתי, תוך בחינה של דרכי העיצוב של האירועים בתחומי הדעת השונים.

היחידה דנה בסוגיות מרכזיות בשנות החמישים, הששים והשבעים להקמת המדינה. הציר המרכזי לאורך כל הנושאים ביחידה עוסק בסוגיות מוסריות שמזמנות דיונים בנושאים בעלי היבטים שונים.

הנושא הלאומי כולל את העליות לישראל: אתגרים ותרומה; גלי עלייה; התפתחות ההתיישבות העירונית והחקלאית, על קשייה והצלחותיה.

הנושא האזרחי מתמקד בהיבטים שונים של זהותה של המדינה והחברה: המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית; בניית האתוס הישראלי – מקולקטיביזם לאינדיבידואליזם; המיעוטים במדינת ישראל – בין השתלבות ובידול.

הנושא הביטחוני ידון סביב אתגרי הביטחון של מדינת ישראל: חתירה לשלום, הגנה והרתעה. בתחום הכלכלי יידונו השגי המדינה בשלושת העשורים הראשונים ונושא נוסף ביחידה זו הוא מדינה ותורה – הציונות הדתית וחזון מדינת התורה בשנות המדינה הראשונות;

מקרא:

הנושאים המסומנים בצבע וורוד – אין חובת הוראה ולמידה. המורה יפעיל שיקול-דעת בהתאם לאילוצים השונים האם להרחיב וללמד נושאים אלו. במפרט התכנים, בטור השישי, תחת הכותרת ' ייצוג הנושאים במגוון תחומים', מובאות הצעות הנתונות לבחירתו של המורה. המורים מוזמנים לבחור ייצוגים שונים

מתחומים מגוונים, בהתאם לכישוריהם ולתחומי התעניינותם של המורים ושל הלומדים.

² על המורה לבדוק היטב את התאמת הספרים ו/או הסרטים לתלמידיו. חובה לקרוא את הספר או לצפות בסרט לפני שהם מובאים לכיתה הלימוד.

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מטרות

התלמידים:

1. ינתחו את האירועים המרכזיים, האתגרים והדילמות שליוו את תקומתה של מדינת ישראל, תוך בחינת ההיבטים המדיניים, הצבאיים, הכלכליים, הדמוגרפיים והתרבותיים הכרוכים בהם;
2. יחקרו את התפיסות ההיסטוריוגרפיות השונות המתייחסות לאירועי התקופה, יעמדו על ההבדלים ביניהן בשאלת 'הנרטיב' מול עובדות היסטוריות, ויעריכו את התפיסות ההיסטוריוגרפיות השונות;
3. ידונו בסוגיות ובדילמות ערכיות מרכזיות, כמו: מסירות לעם ולמולדת, מנהיגות וסולידריות חברתית, כור היתוך מול רב-תרבותית, ויבחנו כיצד הן באו לידי ביטוי מול אתגרי התקופה;
4. יגבשו עמדה מושכלת המבוססת על ידע והיכרות עם גישות שונות לגבי הסוגיות הנלמדות, שראשיתן עם קום המדינה, ושיש להן השלכות עד ימינו אלה;
5. יעבדו מידע ויבנו ידע על אירועים ועל אישים ופעולותיהם מתוך מקורות היסטוריים שונים, ובכללם: ספרות, יצירות אמנות, סרטים, וכל מקור אחר היכול לשמש ללימוד היסטוריה;

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

6. יבחינו בין עיקר לטפל, בין ראיות למסקנות, בין עובדות להנחות ולדעות;
7. יטפחו מחויבות לערכיה היהודיים והדמוקרטיים של מדינת ישראל, תוך דיון בסוגיות ובדילמות שאתן התמודדה המדינה עם הקמתה.
8. יבינו את שורשי האתגרים המורכבים העומדים בפניה של מדינת ישראל עם הקמתה
9. ינתחו את גורמי השתלשלות האירועים שהובילו לשינויים בבניית האתוס הישראלי: מקולקטיביזם לאינדיבידואליזם
10. יכירו את אופייה הפלורליסטי של החברה בישראל
11. יפנימו את הערכים שהותוו עם קום המדינה ושהיוו בסיס משותף לכל הקבוצות היהודיות והלא יהודיות במדינת ישראל
12. יטפחו הבנה כלפי רגשות ומסורות, ויגלו סובלנות וכבוד כלפי העליות והתרבויות השונות

נושא עיקרי	סוגיות מרכזיות לדיון	תתי נושאים	מושגים	דיון בערכים	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	מיומנויות חשיבה / הצעות דידיקטיות
1. העליות לישראל (8 שיעורים)	אתגרים ותרומה גלים של עליות	העליות הגדולות מארצות האסלאם ועליות של ניצולים ושורדים מתקופת השואה מאירופה:	הגירה העלייה הגדולה קליטת עלייה קיבוץ גלויות	מניעי עלייה: כורח הנסיבות או אידיאולוגיה? מניעי המדינה בקליטת עלייה:	• סרטים סרטים בני התקופה לדוגמה: - סאלח שבתי	• ניתוח אירועים מנקודות מבט שונות של הקולטים והננקלטים. לדוגמה: על פי הספר משני עברי המעברה מאת: לובה אליאב ויוסי אלפי צפייה וקריאה ביקורתית: בסרטונים בני התקופה

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

נושא עיקרי	סוגיות מרכזיות לדיון	תתי נושאים	מושגים	דיון בערכים	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	מיומנויות חשיבה / הצעות דידקטיות
		<p>העליות לישראל בשנות החמישים והשישים</p> <ul style="list-style-type: none"> - נתונים על מספרי העולים וארצות המוצא - מניעי עלייה - קשיים והתמודדות של העולים - קשיים והתמודדות של המדינה <p>עליות לישראל בשנות השישים והשבעים</p> <p>(המאבק לעלייה מברית המועצות</p>	<p>עליית 'שלח את עמי' (העלייה של יהודי בריה"מ בשנות ה-70)</p>	<p>טובת המדינה מול טובת העולים</p> <p>מדיניות הקליטה: העלייה הסלקטיבית</p>	<ul style="list-style-type: none"> - קזבלן - הקיץ של אביה - מערכון בסדרת לול בנושא העלייה - סרטונים מגנזך המדינה - סרטונים מארכיון שפילברג בנושא המעברות - שורשים במולדת - ארכיון שפילברג <p>ספרות</p> <ul style="list-style-type: none"> - גבריאלי בן שמחון 	<p>תוך השוואה לסיפורים אישיים וליצירות אומנות אחרות בנות התקופה; בסדרה סאלח פה זה ארץ ישראל</p> <ul style="list-style-type: none"> ● מטלת חקר והסקת מסקנות: עריכת שאלון משפחתי: סיפורי משפחה אישיים בנושא עלייה וקליטה <p>השוואה: אתגרי קליטת העלייה של מדינת ישראל בעשורים הראשונים</p> <ul style="list-style-type: none"> ● משפט ציבורי בסוגיית <u>העלייה הסלקטיבית</u> בהתבסס על מאמרו של אבי פיקאר³

³ אבי פיקאר, "ראשיתה של העלייה הסלקטיבית בשנות החמישים", עיונים בתקומת ישראל, 1999.

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מימוניות חשיבה / הצעות דיסקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדיון	נושא עיקרי
<p>● צפייה ביקורתית: על קליטת יהדות מרוקו, פרק בסדרה 'הכול אנשים' על בן הרוש וואדי סאליב</p>	<p>נערה בחולצה כחולה ידיעות אחרונות - ספרי חמד, 2013</p> <p>- סמי מיכאל, חצוצרה בוואדי, עם עובד, 1987</p> <p>- ימית ארמבריטר, אישה מרוקאית אחת, הקיבוץ המאוחד, 2013</p> <p>- סמי ברדוגו, חיז'ו בטטה, מתוך: ילדה שחורה, בבל, עמ' 36-49</p> <p>- רונית מטלון, זרים בבית, הספרייה החדשה, 1992</p> <p>שירה:</p>			<p>וראשית העלייה (מאתיפיה)</p> <p>- נתונים על מספרי העולים וארצות המוצא</p> <p>- מניעי עלייה</p> <p>- קשיים והתמודדות של העולים</p> <p>- קשיים והתמודדות של המדינה</p>	<p>"ירושלים מול בבל"</p>	

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מימונויות חשיבה / הצעות דידקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדיון	נושא עיקרי
	<p>-עדי קיסר, אני המזרחית, שחור על גבי שחור, גרילה תרבות</p> <p>-ארז ביטון, מנחה מרוקאית, עקד, 1976</p> <ul style="list-style-type: none"> • ארז ביטון, דברי רקע ראשונים • אלי אליהו (דור שני לעולים): 'בגדאד' (תחנות הבושה) • חווה אלברשטיין, שרליה <p>סיורים: הכרת סיפורו של מקום בעבר ובהווה לדוגמה: מוזיאון כפר סבא, סיור:</p>			<p>המורה ייתן אזכור לעליות לישראל בשנות החמישים, השישים והשבעים הנלמדות ביחידות החובה כרקע לנושא הבא:</p> <p>תרומת העליות בשלושת העשורים לבניין המדינה</p> <ul style="list-style-type: none"> - ביטחון - מדע ואקדמיה - חינוך וחברה - דמוגרפיה - בניין הארץ (3 שיעורים) <p>יחסי ישראל והתפוצות</p>		

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מימוניות חשיבה / הצעות דידיקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דין בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדין	נושא עיקרי
	<p>'זמר השכונות': סיפורים, מפגשים, אנשים, מקומות, מעברות, שכונות</p> <p>מוזיאון מורשת יהדות בבל ומוזיאון יהודי לוב באור יהודה</p>			<p>- סיוע הקהילות בתפוצות לישראל - סיוע ישראל לקהילות בתפוצות</p> <p>- תפיסת הציונות בקרב יהדות התפוצות בשלושת העשורים הראשונים (5 שיעורים)</p>		
<ul style="list-style-type: none"> • ניתוח מפה, ציר זמן והסקת מסקנות: התפתחות ההתיישבות בשנים 1950-1970 • איסוף נתונים והסקת מסקנות: למידה בשטח המדגימה את שלבי ההתפתחות היישובית, העירונית והחקלאית 	<ul style="list-style-type: none"> • סרטים / סדרות טלוויזיה בנושא עיירות הפיתוח, לדוגמה: סוף העולם שמאלה • ספרות חנן פורת, הביתה את אחי אנוכי מבקש, בית אל, 	<p>פיזור אוכלוסין: טובת המדינה או טובת המתיישבים? בחירה או כפייה?</p> <p>התיישבות: אוכלוסייה הומוגנית או הטרוגנית?</p>	<p>מעברה מושבים / קיבוצים</p> <p>עיירות פיתוח</p> <p>פרשת סבסטיה</p>	<p>מדיניות ההתיישבות בישראל בשנות החמישים והשישים:</p> <p>קליטת העלייה ומגמת פיזור האוכלוסייה</p>		<p>התפתחות ההתיישבות: העירונית והחקלאית (12 שיעורים)</p>

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

נושא עיקרי	סוגיות מרכזיות לדיון	תתי נושאים	מושגים	דיון בערכים	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	מיומנויות חשיבה / הצעות דידקטיות
	<p>ההתיישבות מעבר לקו הירוק: יישוב שטחי מולדת או בעם אחר? (ההתיישבות מעבר לקו הירוק)</p>	<p>ממעברות לעיירות פיתוח - הקמת שיטת החבלים האזוריים והמרכזיים העירוניים</p> <p>הקמת היאחזויות הנחל כמשלטי ספר; עיבוי פריפריה ואזורי ספר (חבל לכיש) (5 שיעורים)</p> <p>מדיניות ההתיישבות בישראל בשנות השבעים:</p> <p>ההתיישבות בשטחי יו"ש בששת הימים; פרשת סבסטיה, 1975</p>	<p>שיקום שכונות</p>	<p>יישוב שטחי מולדת או שליטה בעם אחר? (ההתיישבות מעבר לקו הירוק)</p> <p>שיקום פיזי ושיקום חברתי (שיקום שכונות)</p> <p>יהודי התפוצות ושיקום השכונות: רמת מעורבות</p>	<p>עמ' 9-15, על השיבה לגוש עציון</p> <ul style="list-style-type: none"> שירים בנושא ההתפתחות ההתיישבותית (לכיש, ערבה) שירי להקת הנח"ל הרלוונטיים סיורים <ul style="list-style-type: none"> בצריף בן גוריון בשדה בוקר ביישובי עוטף עזה – נחל עוז 	<p>כתיבת נייר עמדה: מהי עמדתך לגבי הקמת יישובים מעבר לקו הירוק החל במלחמת ששת הימים ועד סוף שנת 1978?</p>

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מימוניות חשיבה / הצעות דידקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדין	נושא עיקרי
				<p>- הוויכוח והעמדות על התיישבות מעבר לקו הירוק (5 שיעורים)</p> <p>התיישבות עירונית (המשך): - שיקום שכונות, 1977 (שיעור אחד)</p> <p>- ההתיישבות בגליל ובערבה - היאחזויות הנחל (שיעור אחד)</p>		
<p>ניתוח יצירות אומנותיות וספרותיות מנקודות מבט</p>	<p>•סרטים</p>	<p>ערכי מגילת העצמאות</p>	<p>ממשל צבאי</p>	<p>המיעוטים בישראל</p>		<p>המיעוטים בישראל בשלושת העשורים</p>

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מימוניות חשיבה / הצעות דידקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדיון	נושא עיקרי
<p>שונות בנושא: המיעוטים בחברת הרוב היהודית</p> <ul style="list-style-type: none"> ● שיח טיעוני: לחיות במדינה כמיעוט בשלושת העשורים: נקודות מבט שונות ● קריאה ביקורתית וניתוח טקסטים של חוקרים יהודיים וערבים ומתוך עיתונות יהודית ופלשתינית על מעמד ערביי ישראל, המציגים את הדילמות הפנימיות של קבוצות המיעוטים ביחס למדינה ושל המדינה ביחס למיעוטים, בשלושת העשורים. 	<p>יומני כרמל: אירועי כפר קאסם</p> <ul style="list-style-type: none"> ● סיורים ביישובי מיעוטים ופגישה עם תושבי המקום להכרת המורשת (כגון: בית יד לבנים בדלית אל-כרמל) 	<p>וביטוים בשטח בשלושת העשורים</p> <p>מרכיבי זהויות של ערביי ישראל בזיקה למדינת ישראל</p> <p>כפר קאסם: ביטחון, מוסר ומשפט</p> <p>פקודה בלתי חוקית מול פקודה בלתי חוקית בעליל</p> <p>(מנחם פינקלשטיין, הטור השביעי וטוהר הנשק: נתן אלתרמן על ביטחון, מוסר ומשפט, בני ברק, הקיבוץ המאוחד, תשע"א 2011)</p>	<p>כפר קאסם</p> <p>המפלגה הקומוניסטית הישראלית (מק"י)</p> <p>ישראלזציה</p> <p>פלסטיניזציה</p> <p>אסלאמיזציה</p>	<p>השתלבות ובידול:</p> <p>- העדויות המוסלמית, הדרוזית, הנוצרית, הצ'רקסית והבדואית:</p> <p>- ראשית הקיום שלהם באזור (מתי, כמה, מיקום, עיסוק)</p> <p>- מעמדם עם הכרזת המדינה - יחס למדינה ויחס המדינה אליהם בשלושת העשורים הראשונים (4 שיעורים)</p>	<p>המיעוטים במדינת ישראל: בין השתלבות לבידול</p> <p>מתח וקרבה בין זהויות</p>	<p>(6 שיעורים)</p>

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מימונויות חשיבה / הצעות דיסקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדיון	נושא עיקרי
				<p>הממשל הצבאי 1966-1948</p> <p>- מהו הממשל הצבאי? -הסיבות לסיום הממשל הצבאי</p> <p>- פרשת כפר קאסם (2 שיעורים)</p>		
<p>ניתוח אירועים בהיסטוריה הישראלית בתוך הקונטקסט ההיסטורי העולמי, לדוגמה: המלחמה הקרה</p>	<p>סרטים / סדרות טלוויזיה</p> <p>● נעה בת 17</p>	<p>הוויכוח בין תמיכה בלעדית במערב הדמוקרטי מול</p>	<p>המלחמה הקרה</p>	<p>ישראל בין הגושים, דילמות בימי המלחמה הקרה:</p>	<p>ישראל בין הגושים: המערבי והקומוניסטי</p>	<p>התפתחות מדיניות החוץ של מדינת ישראל</p>

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מיומנויות חשיבה / הצעות דידקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדיון	נושא עיקרי
<p>ושאלת הציוד במערב או בגוש הסובייטי; מלחמות ישראל (קדש, ששת הימים, יום כיפור); יהודי בריה"מ ומסורבי העלייה;</p> <p>● העלאת מגוון נקודות מבט בסוגיית השילומים מגרמניה - ניתן להיעזר ביומני שרת</p> <p>דיון: מנהיגות פרגמטית מול מנהיגות אידיאליסטית – דוגמאות: שילומים; התמודדות עם העלייה ההמונית;</p> <p>● דיון: חלקה של ישראל בניסיונות לקרב את מדינות אסיה ואפריקה לגוש המערבי אתר מש"ב.</p>	<p>● ילדי סטלין</p>	<p>התמיכה גם בגוש הקומוניסטי</p> <p>המחיר של תמיכה במערב הדמוקרטי מול האחריות לגורל הקהילות היהודיות בגוש הקומוניסטי</p>	<p>שילומים</p>	<p>- בריתות אסטרטגיות: צרפת וארה"ב</p> <p>השגת תמיכה מהמזרח והמערב אל מול אינטרסים צולבים של הגושים (3 שיעורים)</p> <p>התנגשויות ושיתופי פעולה בין אינטרסים ביטחוניים מקומיים לבין האינטרסים של המעצמות</p> <p>מבצע קדש, מלחמת ששת הימים</p>	<p>מנהיגות פרגמטית מול מנהיגות אידיאליסטית</p>	<p>(10 שיעורים)</p>

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מיומנויות חשיבה / הצעות דידקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדיון	נושא עיקרי
<p>עבודת חקר בנושא מדיניות החוץ של ישראל בשלושת העשורים (מומלץ ליצור קשר עם שגרירויות כבסיס לעבודה)</p>		<p>האם מדיניות החוץ של ישראל צריכה להתחשב בשיקולים מוסריים? (שילומים)</p>		<p>הפילוג בקיבוצים על רקע היחס לבריה"מ (3 שיעורים)</p> <p>יחסי ישראל -גרמניה (שיעור אחד)</p> <p>בניית יחסים עם מדינות המעגל השני: תורכיה, איראן, אתיופיה⁵ (שיעור אחד)</p> <p>הפנייה למדינות אפריקה כחלק</p>	<p>הוויכוח על השילומים מגרמניה⁴</p> <p>הנושא יילמד רק בהקשר של מנהיגות פרגמטית מול מנהיגות אידאליסטית.</p> <p>מדינות "המעגל השני"</p>	

⁴ ניתן לעיין במפה לשם, קורס משותף ישראל-גרמניה, אתר מט"ח.
⁵ ניתן לבחור בארץ אחת.

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מימונויות חשיבה / הצעות דידקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדיון	נושא עיקרי
				<p>מהרצון ליצור קשרים עם העולם השלישי</p> <p>- סיוע ישראלי למדינות מתפתחות. (2 שיעורים)</p>	<p>הסיוע הישראלי לאסיה ולאפריקה בעבר</p>	
<p>● מטלת חקר: מחויבות לכלל בעבר ובהווה השוואה בין תוכני פעילות והדרכה בתנועות נוער ציוניות בשלושת העשורים הראשונים</p> <p>● עבודת חקר על השיח הפובליציסטי והתרבותי סביב פרשת אורי אילן</p>	<p>ספרות</p> <p>- ייצוגים תרבותיים מגוונים הממחישים את השינוי התרבותי בעיצוב האתוס הקולקטיבי הישראלי (על בסיס הדוגמאות המופיעות בספריו של עוז אלמוג: הצבר -</p>	<p>הישראלי החדש מול היהודי המסורתי</p> <p>הגישה הסוציאליסטית מול הקפיטליסטית</p>	<p>אתוס "צבר" עם במדים</p>	<p>-ההתיישבות העובדת מול המגזר העירוני</p> <p>- הפילוג בשמאל הישראלי על רקע נאום חרושצ'וב</p>	<p>מקולקטיביזם לאינדיבידואליזם</p>	<p>בניית האתוס הישראלי (5 שיעורים)</p>

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מיומנויות חשיבה / הצעות דידקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדיון	נושא עיקרי
<p>● ניתוח אתוס של מנהיג: סיור במרכז בגין / בית בן גוריון בת"א או בשדה בוקר</p> <p>● ניתוח אתוס לאומי "עם במדים": השוואה והסקת מסקנות בין אלבומי ניצחון של מלחמת ששת הימים לבין ייצוגה של מלחמת יום כיפור (בסוגי המדיה השונים)</p> <p>עבודת חקר: על התפיסה של מלחמות ישראל (שחרור, ששת הימים ויום כיפור) בזיכרון הקולקטיבי הישראלי (ניתן להפנות את הלומדים לאתרי יחידות צה"ל השונות (גולני, צנחנים, אמ"ן, שריון))</p> <p>ניתוח מרכיבים ליצירת מיתוס של גיבור מלחמה:</p>	<p>דיוקן ופרידה (משרוליק)</p> <p>- טקסטים העוסקים בקליטתם של דור ראשון ושני לשואה (לדוגמה: אהרן אפלפלד, ליזי דורון)</p> <p>● סיורים</p> <p>במרכז בגין בירושלים בית בן גוריון בת"א או בשדה בוקר</p>			<p>- החלוציות מול ההגשמה העצמית</p> <p>השואה בחברה הישראלית: הקמת 'יד ושם'</p> <p>משפט אייכמן</p> <p>נושא זה יילמד רק בהקשר של בניית האתוס הישראלי המורה ייתן איזכור לנושא השואה בחברה הישראלית הנלמד ביחידות החובה</p>		

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מיומנויות חשיבה / הצעות דידקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדין	נושא עיקרי
<p>בחירת סיפור ייחודי לסיקור מלחמה באתרי צל"שים, וניתוח של המאפיינים הטיפוסיים להצגת סיפור המלחמה (לדוגמה: אתר 'בעז רוחם') והסקת מסקנות</p>						
<p>העלאת מגוון נקודות מבט של הקבוצות השונות ביחס לחוקים ול"הסדרים" הדתיים (עיתונות, דברי הכנסת) אפשר גם לבחור בדרך של לימוד משותף עם קבוצות</p>	<p>• סיורים - שכונות חרדיות - יישובי יו"ש</p>	<p>הישראלי החדש מול היהודי המסורתי הקולקטיבי או הפרט במרכז?</p>	<p>מדינה יהודית</p>	<p>הקבוצות הדתיות והחילוניות לגיוניהן בחברה היהודית ויחסם לשאלת המדינה כמדינה יהודית</p>	<p>צביון המדינה כמדינה יהודית בשלושת העשורים</p>	<p>יחסי דת ומדינה בישראל בשלושת העשורים הראשונים (5 שיעורים)</p>

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מיומנויות חשיבה / הצעות דידקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדין	נושא עיקרי
<p>ממגזרים שונים בסוגיות רלוונטיות לנושא</p> <p>● השוואה והסקת מסקנות בין אופן ציון חגי ישראל השונים / יום העצמאות בקבוצות השונות בתקופה הרלוונטית (באמצעות ריאיון או תצפית)</p> <p>● שיח טיעוני סביב הסוגיות השנויות במחלוקת בין הקבוצות השונות</p> <p>(בעזרת ניתוח מקורות ראשוניים ומשניים העוסקים בסוגיות השנויות במחלוקת בין הזרמים השונים בנושא צביון המדינה כמדינה יהודית)</p>		<p>סובלנות כחלק מ"קערת הסלט"</p>	<p>"חברת לומדים"</p> <p>הסכם הסטטוס קוו</p>	<p>בשלושת העשורים</p> <p>- הקבוצה החילונית על מגוון עמדותיה</p> <p>- הקבוצה הדתית על מגוון עמדותיה</p> <p>- הקבוצה המסורתית על מגוון עמדותיה</p> <p>- הקבוצה החרדית על מגוון עמדותיה</p>	<p>הסכמות ומחלוקות בנושא דת ומדינה</p>	

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

נושא עיקרי	סוגיות מרכזיות לדין	תתי נושאים	מושגים	דין בערכים	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	מימוניות חשיבה / הצעות דידקטיות
		<p>סוגיות במחלוקת בשאלת צביון המדינה כמדינה יהודית⁶:</p> <ul style="list-style-type: none"> - הסכם הסטטוס קוו - שבת - אישות - גיוס - גיור 				
מדינה ותורה: הציונית הדתית וחזון מדינת התורה בשנות	אתגר "מדינת התורה" בקרב הקבוצה הדתית-לאומית לאומיות ודת	חזון מדינת התורה בשנות המדינה הראשונות (2 שיעורים)	מדינת התורה	מסורת מול מודרנה חופש מדת וחופש דת מול שמירת המסורת	<ul style="list-style-type: none"> • סיוורים - מכון צומת באלון שבות, שילוב טכנולוגיה והלכה – הילכו יחדיו? 	<ul style="list-style-type: none"> • ניתוח טקסטים בסוגיית "מדינת ישראל ראשית צמיחת גאולתנו" (הגרי"ד) • שו"ת בנושאים העוסקים בסוגיות של מדינה ותורה;

⁶ הנושא נלמד בחלקו באזרחות, המורה ירחיב או יעמיק בו על פי שיקול דעתו.

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מימוניות חשיבה / הצעות דידקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדיון	נושא עיקרי
<p>לדוגמה: הרב ישראל, הרב עוזיאל, ציץ אליעזר, הרב הרצוג, הרב יוסף, הרב כלפון, הרב גורן</p>	<p>הדגמה למימוש חיי תורה בעולם מודרני</p>	<p>היהודית במרחב הציבורי</p>		<p>הדילמות ההלכתיות שנוצרו עם הקמת המדינה וצה"ל - שמירת השבת - חוקי ההלכה במסגרות צבאיות (3 שיעורים)</p> <p>פולמוסים בנושאים הלכתיים של מדינה ומודרנה, שילוב משפט עברי</p> <p>- ויכוח הרב נריה ופרופ' ליבוביץ' (2 שיעורים)</p>	<p>טכנולוגיה והלכה – הילכו יחדיו?</p>	<p>המדינה הראשונות (7 שיעורים)</p>
<p>• ניתוח מסמכים היסטוריים מנקודות מבט שונות;</p>				<p>קווי שביתת הנשק; מהו "הקו הירוק"?</p>	<p>ישראל בגבולות משתנים</p>	<p>עיצוב גבולות ישראל</p>

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מיומנויות חשיבה / הצעות דידקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדיון	נושא עיקרי
<p>ניתוח מפות והסקת מסקנות; ניתוח מאמרים, השוואה של התפיסות השונות בנושא ההסכמים וקביעת הגבולות</p>		<p>זיקה היסטורית בין העם היהודי וארצו, ומימושה</p> <p>מימוש הזכות להגדרה עצמית – באילו מחירים?</p> <p>המרכיבים הנדרשים ליצירת מדינה: ריבונות, טריטוריה ועם (לאום) נמצאים במתח מתמיד</p> <p>הוויכוח על הגבולות בכל אחד מהצמתים</p>	<p>גבול (במשמעותו הבינלאומית והמקומית)</p> <p>הקו הירוק</p> <p>הקו הסגול</p>	<p>מלחמת ששת הימים וגבולות ישראל אחריה</p> <p>הדיון בממשלה על השטחים שנוספו: סיני, יו"ש, רמת הגולן</p>	<p>מעמד המשפטי של הסכמים</p>	<p>בשלושת העשורים</p>

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מימוניות חשיבה / הצעות דידיקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדיון	נושא עיקרי
<ul style="list-style-type: none"> ● צפייה ביקורתית וניתוח של האירועים הרלבנטיים מנקודות מבט שונות: צפייה בסדרות טלוויזיה תיעודיות כמו תקומה ● איתור וניתוח של אזכורים ומשמעותם לפרשיות טבח כפר קאסם וקיביה: בעיתונות בשנים האחרונות (למשל: באמצעות גוגל ניוז); שימוש באתר עיתונות היסטורית 	<p>סרטי תעודה: תנועת הפנתרים השחורים, גוש אמונים, שלום עכשיו</p> <ul style="list-style-type: none"> ● אומנות <p>אוסף מוסררה, תערוכת צילומים על הפנתרים השחורים</p>	<p>דילמות מוסריות</p> <p>שמירה על טוהר הנשק בזמן המלחמה</p> <p>ציות לפקודה בלתי חוקית מול פקודה בלתי חוקית בעליל</p> <p>ציות לפקודות כערך בסיסי בצבא, מול סירוב לבצע</p>	<p>גוש אמונים</p> <p>תנועת 'שלום עכשיו'</p>	<p>הגנה על זכויות אדם בתנאי מלחמה וטרור</p> <p>פרשת קיביה, 1953</p> <p>פרשת כפר קאסם, 1956⁷</p> <p>(3 שיעורים)</p>	<p>מלחמה ומוסר</p> <p>מתחים חברתיים</p>	<p>בניין הדמוקרטיה בתנאי משבר (9 שיעורים)</p>

⁷ סוגיה זו מופיעה גם בנושא המיעוטים בישראל.

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מימוניות חשיבה / הצעות דידקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדין	נושא עיקרי
<ul style="list-style-type: none"> • שיח טיעוני: משפט ציבורי מנהיגות בזמן משבר – בן גוריון על רקע אירועי ואדי סאליב 	<ul style="list-style-type: none"> • סיוורים <p>במרכז בגין, בדגש על דמותו של בגין כאופוזיציונר דמוקרטי בשל תפיסתו הדמוקרטית</p>	<p>פקודה בלתי חוקית בעליל</p> <p>שימוש בכלים דמוקרטיים למחאה אזרחית</p> <p>גבולות המחאה</p>		<p>תנועות מחאה: היבט חברתי</p> <p>- שורת המתנדבים (תנועות נגד)</p> <p>- אירועי ואדי סאליב</p> <p>- הפנתרים השחורים</p> <p>(3 שיעורים)</p> <p>היבט פוליטי:</p> <p>- מוטי אשכנזי, 1973</p> <p>- 'מצפן' והתנועה לשלום וביטחון</p> <p>- הקמת 'גוש אמונים'</p> <p>- תנועת 'שלום עכשיו'</p>		

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מימונויות חשיבה / הצעות דידקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדיון	נושא עיקרי
				המהפך הפוליטי, 1977 (3 שיעורים)		
<p>● בניית ציר זמן: ההתפתחויות השונות בסוגיות הביטחון הלאומי: מלחמות ישראל והסכמי השלום</p>	<p>● סרטים</p> <p>סרטי תעודה על מלחמות ישראל והסכם השלום</p> <p>שתיקת הצופרים (1973)</p> <p>תיאום כוונות מבצע יונתן</p> <p>מלחמה ושלום: ישראל ומצרים אחרי מלחמת יום כיפור</p>	<p>מרכיבי החוסן הלאומי:</p> <p>- חינוך, רווחה, ביטחון כלכלי, ביטחון אישי</p> <p>צבא העם מול צבא מקצועי</p> <p>עד כמה צה"ל צריך לקחת על עצמו משימות חברתיות?</p>		<p>תפיסת הביטחון הלאומית</p> <p>- תפיסת הבריתות</p> <p>- גיבוש תפיסת צה"ל כצבא מילואים</p> <p>- בניין צה"ל וזרועות</p> <p>הביטחון (שב"כ, מוסד, וביטחון הפנים)</p> <p>- מדיניות הגרעין של ישראל</p>	<p>חתירה לשלום, הגנה והרתעה</p>	<p>אתגרי הביטחון של מדינת ישראל</p>

משרד החינוך
 מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
 אגף רוח וחברה
 הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מיומנויות חשיבה / הצעות דידיקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדין	נושא עיקרי
<ul style="list-style-type: none"> • ניתוח רכיבים וקשרים, מיזוג מידע והסקת מסקנות בסוגיות הביטחון הלאומי • ניתוח גורמים ותהליכים, ניתוח מפות, העלאת מגוון נקודות מבט, הסקת מסקנות במלחמות ישראל בחירה של מלחמה, פעולת תגמול 	<ul style="list-style-type: none"> ביקור סאדאת בכנסת • ספרות <ul style="list-style-type: none"> - שירי הלהקות הצבאיות ממלחמות ישראל - מבחר ספרות זיכרונות על המלחמות (ראו מבחר ביבליוגרפיה: רפול, דיין, ויצמן, גביש) - הרמן ווק, התקווה והתהילה, על מלחמות ישראל • סיורים 	<p style="text-align: center;">הוויכוח על גבולות מדינת ישראל בעקבות מלחמת ששת הימים</p>	<p style="text-align: center;">הקו הירוק אמנה פלשתינית</p>	<p style="text-align: center;"> פעולות התגמול כצורת התמודדות עם בעיית ההסתננות – מטרות והשלכות - מדיניות היד החזקה - הקמת יחידה 101 תקופת המלחמות הבין-מדינתיות ותוצאותיהן לטווח הקצר והארוך: - קדש - ששת הימים - התשה </p>		

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מימונויות חשיבה / הצעות דידקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדין	נושא עיקרי
<p>ניתוח טקסטים: יומני משה שרת על פעולות התגמול</p> <p>ניתוח טקסט: האמנה הפלשתינאית</p>	<p>- אתרי קרבות רלבנטיים (שחרור ירושלים, ששת הימים)</p>	<p>הוויכוח על פעולות תגמול – שיקולים מוסריים</p> <p>(משה שרת מול דוד בן גוריון)</p> <p>התמודדות ביטחונית: תגובה מול יוזמה</p>	<p>אש"ף</p> <p>פדאיון מסתננים</p>	<p>ישראל במלחמה הקרה</p> <p>התנועה הלאומית הפלשתינאית</p> <p>- האמנה הפלשתינאית של 1966</p>		

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מימוניות חשיבה / הצעות דידקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדיון	נושא עיקרי
		<p>רפטריאציה בישראל ובעולם – שיבה מול שבת⁹</p>		<p>- הקמת אש"ף - עליית הטרור הפלשתינאי בימי מלחמת ההתשה ותגובת ישראל</p> <p>התנועה הלאומית הפלשתינאית - האמנה הפלשתינית, 1966 - הקמת אש"ף – עליית הטרור הפלשתינאי בימי מלחמת ההתשה ותגובת ישראל - הפיכת לבנון למעוז הטרור נגד ישראל</p>	<p>הסכסוך הישראלי פלשתיני – מהשוליים לקדמת הבמה</p>	

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מימוניות חשיבה / הצעות דיסקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדיון	נושא עיקרי
			<p>אמנה פלשתנאית</p> <p>זכות השיבה⁸</p>	<p>"עשור הטרור": אביבים, מעלות, מבצע אנטבה, אוטובוס כביש החוף</p> <p>שלום עם מצרים (1974-1982)</p>		

⁸ פרופ' גביון <http://www.metzilah.org.il/webfiles/fck/file/plitim%20FINAL.pdf>

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מיומנויות חשיבה / הצעות דידקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדיון	נושא עיקרי
<ul style="list-style-type: none"> ● ניתוח מקורות חזותיים: ניתוח מקורות חזותיים של כרזות מתקופת הצנע להבנת רוח התקופה ● מטלת חקר מטלה מסכמת על הישגי המדינה בשלושת העשורים בהיבטים חברתי, כלכלי, תרבותי, ביטחוני, מול מורכבות האתגרים שעמדו בפניה; ייצוגה של המטלה ומסקנותיה בתערוכה 	<p style="text-align: center;">יומני קולנוע</p> <p style="text-align: center;">כרזות מימי הצנע כרזות על עידוד תעשייה וחקלאות</p> <p style="text-align: center;">סיורים</p> <p style="text-align: center;">- במרכזי מבקרים: גן התעשייה בתפן במפעלי תעשייה, בדגש על ההתפתחות והחוסן הכלכלי של מדינת ישראל</p>	<p style="text-align: center;">מגישה סוציאליסטית למדינת רווחה ועד קפיטליזם: מהם הערכים שמובילה כל אחת מהגישות?</p> <p style="text-align: center;">החוסן הלאומי בכלכלה תלוי בהיבטים של חינוך, רווחה, ביטחון כלכלי, ביטחון אישי</p> <p style="text-align: center;">איך מודדים הצלחה כלכלית?</p>		<p style="text-align: center;">מדיניות חברתית כלכלית: בין סוציאליזם לקפיטליזם:</p> <p style="text-align: center;">- ימי הצנע והמשק הריכוזי, - המעבר המתון למשק חופשי בשנות השבעים - בניית מערכת הרווחה הישראלית - (4 שיעורים)</p> <p style="text-align: center;">הישגי הכלכלה: הישראלית:</p> <p style="text-align: center;">- מפעלי הפיתוח של שנות החמישים - התעצמות חלקה של</p>	<p>"מהתפוז לכרוכית"</p>	<p>התפתחותה של כלכלת ישראל (16 שיעורים)</p>

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מימונויות חשיבה / הצעות דידקטיות	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	דיון בערכים	מושגים	תתי נושאים	סוגיות מרכזיות לדין	נושא עיקרי
				<p>התעשייה בתודעה הישראלית - ניצני כלכלת ההיי-טק - הוועידה הכלכלית של 1968 - התרחבות נטל הביטחון אחרי '67 וצמיחת התעשייה הביטחונית - התפתחות ענפי משק שונים כתוצאה מגלי העלייה בשנות ה-60 וה-70 (7 שיעורים)</p> <p>אתגרי הכלכלה הישראלית:</p> <p>- משבר הקיבוצים</p>		

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

נושא עיקרי	סוגיות מרכזיות לדין	תתי נושאים	מושגים	דין בערכים	ייצוג הנושאים במגוון תחומים	מיומנויות חשיבה / הצעות דידקטיות
		- המיתון 1967-1965 (2 שיעורים) המדיניות הכלכלית אחרי המהפך הפוליטי (1977) - הפרטה - משבר האנרגיה (3 שיעורים)				

ביבליוגרפיה מומלצת למורה:

דרכי הוראה

הקניית מיומנויות מסדר חשיבה גבוה:

[אסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה](#), עורכת: צופיה יועד, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים, (ירושלים התשע"א 2010).

עשורים ראשונים

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

כללי

1. ברגר בנימין, **ישראל בעשור הראשון**, האוניברסיטה הפתוחה, 2001.
2. ואלך, יהודה, אטלס כרטא לתולדות מדינת ישראל, שנים ראשונות, כרטא, 1978.
3. ואלך, יהודה, אטלס כרטא לתולדות מדינת ישראל, עשור שני, כרטא, 1980.
4. ואלך, יהודה, אטלס כרטא לתולדות מדינת ישראל, עשור שלישי, כרטא, 1983.
5. נאור מרדכי, שנה ראשונה לעצמאות, 1948-1949: מקורות, סיכומים, פרשיות נבחרות וחומרי עזר, יד יצחק בן צבי, 1987.
6. צמרת, צבי, יבלונקה, חנה, **עידן 20 העשור הראשון: תש"ח-תשי"ח**, יד יצחק בן צבי, 1997.
7. צמרת, צבי, יבלונקה, חנה, **עידן 21 העשור השני: תשי"ח-תשכ"א**, יד יצחק בן צבי, 2000.
8. צמרת, צבי, יבלונקה, חנה, **עידן 23 העשור השלישי: תשכ"ח-תשל"ח**, יד יצחק בן צבי, 2008.
9. שפירא, אניטה, **ככל עם ועם, ישראל 1880-2000**, מרכז שז"ר, 2012.
10. שפירא, אניטה, **אנו מכריזים בזאת, שישים נאומים בתולדות מדינת ישראל**, כנרת זמורה ביתן, 2008.

העליות לישראל

1. אושרוף נילי, **בנתיב הדממה, הפעילות החשאית למען יהודי בריה"מ**, מרכז זלמן שז"ר, 2012.
2. הכהן דבורה, **עולים בסערה, העלייה הגדולה וקליטתה בישראל 1948-1953**, יד בן צבי, ירושלים, 1994.
3. ליסק, משה, "ארץ ישראל הראשונה וארץ ישראל השנייה: תהליכים מואצים של קיטוב חברתי תרבותי בשנות החמישים" בתוך: דליה עופר (עורכת) **בין עולים לוותיקים – ישראל בעליה הגדולה 1948-1953**, יד בן צבי, ירושלים, תשנ"ו, עמ' 1-20.
4. נאור, מרדכי, **עולים ומעברות, 1948-1952: מקורות, סיכומים, פרשיות נבחרות וחומרי עזר**, יד בן צבי, 1986.
5. פיקאר, אבי, "מי ומי ההולכים – אכלוסן של עיירות הפיתוח", בתוך: צבי צמרת, אביבה חלמיש, אסתר מאיר גליצנשטיין (עורכים) **עיירות הפיתוח**, יד יצחק בן צבי, תשס"ט, עמ' 195-216.
6. פיקאר, אבי, **עולים במשורה – מדיניות ישראל כלפי עלייתם של יהודי צפון אפריקה**, אוניברסיטת בן גוריון, באר שבע, תשע"ג.
7. שנוולד, רחל, **יהודי המאבק, התנועה הלאומית היהודית בברית המועצות, 1967-1989**, בית התפוצות, 2008.

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

ספרות יפה

1. אפלפלד אהרן, **מכוות האור**, הקיבוץ המאוחד, 1997.
2. ארמבייסטר, ימית, **אשה מרוקאית אחת**, הקיבוץ המאוחד, 2013.
3. בן שמחון גבריאל, **נערה בחולצה כחולה**, ידיעות אחרונות, 2013.
4. ווק הרמן, **התקווה והתהילה על מלחמות ישראל**, ידיעות אחרונות 2008.
5. מטלון רונית, **זרים בבית**, הספרייה החדשה, 1992.
6. מיכאל סמי, **חוצרה בוואדי**, עם עובד, 1987.
7. סבתו חיים, **בואי הרוח**, ידיעות אחרונות, 2007.
8. סבתו חיים, **בשפירי חביון**, ידיעות אחרונות, 2014.
9. עמיר אלי, **תרנגול כפרות**, עם עובד, 1983.

שירה

1. ביטון ארז, **מנחה מרוקאית**, עקד, 1976.

התפתחות ההתיישבות: פיתוח עירוני, פיתוח חקלאי

1. גבע ישי, מורשת ההתיישבות העובדת במבחן המדינה, **עיונים בתקומת ישראל 5**, תשנ"ה, עמ' 268-281.
2. דואר יאיר, **לנו המגל הוא חרב**, יד טבנקין, 1992.
3. הוברמן חגי, **כנגד כל הסיכויים**, סיפור ההתיישבות היהודית ביהודה ושומרון, ספריית נצרים, תשסה, כרך א.
4. מיכלסון מנחם (עורך) **צה"ל בחילו – נוער חלוצי לוחם**, רביבים, 1981, עמ' 11-125.
5. פורת חנינא, **הנגב ממדבר לארץ מזרע, פיתוח וישוב הנגב 1949-1956**, אוניברסיטת בן גוריון, 2002, עמ' 12-36.
6. קורן דוד, **הנח"ל – צבא עם ערך מוסף**, משרד הביטחון, 1997.
7. שירן אסנת, **נקודות עוז, מדיניות ההתיישבות בזיקה ליעדים פוליטיים וביטחוניים בטרם מדינה ובראשיתה**, משרד הביטחון, 1998.

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

יחסי רוב-מיעוט במדינת ישראל

1. [בוימל, יאיר, "הממשל הצבאי ותהליך ביטולו", אתר מט"ח.](#)
2. כבהא מצטפא, הפלסטינים – עם בפזורתו, האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, תש"ע.
3. שיפטן דן, פלשתינים בישראל, מאבקו של המיעוט הערבי במדינה היהודית, זמורה ביתן, תל אביב, 2011.
4. [המיעוט הערבי בישראל והשיח על מדינה יהודית. המכון הישראלי לדמוקרטיה. 2015.](#)

התפתחות מדיניות החוץ של מדינת ישראל

1. בר און מרדכי, מכל ממלכות הגויים, יחסי ישראל ובריטניה בעשור הראשון לאחר תום תקופת המנדט, יד בן צבי, תשס"ו.
2. גוברין יוסף יחסי ישראל בריה"מ 1953-1967, מגנס, תש"ן.
3. גלבע איתן, ארצות הברית – ישראל: תשתית היחסים המיוחדים, משרד הביטחון, 1993.
4. היימן גדי, סופה של ידידות מופלאה, יחסי ישראל צרפת בעידן דה גול, מגנס, 2015.
5. הלר יוסף, ישראל והמלחמה הקרה: ממלחמת העצמאות למלחמת ששת הימים, מוסד ביאליק, 2011.
6. זהר עזרא, פילגש במזרח התיכון – יחסי ישראל ארה"ב, דביר, 1994.
7. רוסמן מרים, יחסי צרפת – ישראל מקום המדינה ועד לפרשיית ספינות שרבורג, רסלינג, 2014.
8. [45 שנים לקשרים וליחסים הדיפלומטיים בין ישראל לגרמניה. ארכיון המדינה.](#)
9. [תעודות למדיניות החוץ של ישראל. ארכיון המדינה.](#)

עיצוב זיכרון ובניית אתוס

1. אלמוג עוז, הצבר דיוקן, עם עובד, 1997.
2. אלמוג עז, פרידה משרוליק, זמורה ביתן, 2004.
3. ארנד אהרן, פרקי מחקר ליום העצמאות, בר אילן, תשמ"ח.
4. באומל, יהודית תידור, "צוואתו של אורי אילן", עיונים בתקומת ישראל: 1947-1955, תל אביב: עם עובד, 1992.

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

5. וייץ יחיעם, "בהקשר הפוליטי: הממד הפוליטי של זיכרון השואה בנשות החמישים", **עיונים בתקומת ישראל** 6 (תשנ"ו), עמ' 271-287.
6. וייץ יחיעם, "קץ הראשית – לבירור המושג 'ראשית המדינה'", יחיעם וייץ (עורך), **בין חזון לרוויזיה: מאה שנות היסטוריוגרפיה ציונית**, ירושלים 1997, עמ' 235-253.
7. לאור דן, "חנה סנש וישראל קסטנר: דימוי ודימוי שכנגד", **בשביל הזיכרון** 20 (תשנ"ז), עמ' 10-17.

מדינה יהודית – יחסי דת ומדינה בישראל בשלושת העשורים הראשונים

1. בנימין בראון, "מהתבדלות פוליטית להתבצרות תרבותית: החזון איש וקביעת דרכה של היהדות החרדית בארץ ישראל", בתוך: מרדכי בר-און, צבי צמרת (עורכים), **שני עברי הגשר – דת ומדינה בראשית דרכה של ישראל**, יד בן צבי, ירושלים, תשס"ב, עמ' 364-413.
2. בר-און מרדכי, צבי צמרת, **שני עברי הגשר**, יד בן צבי, 2002.
3. הכהן אביעד, "מדינת ישראל כאן מקום קדוש: עיצוב רשות רבים יהודית במדינת ישראל", בתוך: מרדכי בר און, צבי צמרת (עורכים) **שני עברי הגשר – דת ומדינה בראשית דרכה של ישראל**, יד בן צבי, ירושלים, תשס"ב, עמ' 144-174.
4. הכהן אביעד: "נישואים כדת משה ומדינת ישראל", בתוך: דבורה הכהן משה ליסק, **צומתי הכרעה ופרשיות מפתח בישראל**, אונ' בן גוריון, תשע, עמ' 40-88.
5. הכהן דבורה, "חוק השבות", בתוך: אניטה שפירא (עורכת), **עצמאות, חמישים השנים הראשונות**, מרכז שזר 1998, עמ' 57-89.
6. [כשהיהדות פוגשת מדינה](#), המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2015.
7. שוורץ דב, **הציונות הדתית, תולדות ופרקי אידיאולוגיה**, משרד הביטחון, תשס"ג, עמ' 125-135.

בונים דמוקרטיה – על בניין הדמוקרטיה בתנאי משבר

1. ברק ארז דפנה, **משפטי מפתח**, ציוני דרך בבית המשפט העליון, משרד הביטחון, תשס"ג.
2. גל נור, יצחק דנה בלאנדר, **המערכת הפוליטית בישראל**, עם עובד, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2013.
3. להב פנינה, **ישראל במשפט** (על שמעון אגרנט), עם עובד 1999.
4. קבלו פולה, "שורת המתנדבים", בתוך: דבורה הכהן משה ליסק, **צומתי הכרעה ופרשיות מפתח בישראל**, אונ' בן גוריון, תשע, עמ' 489-524.
5. שפירא יונתן, **לשלטון בחרתנו**, תל אביב: עם עובד, 1989.

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

מהתפוז לכרוכית – על התפתחותה של כלכלת ישראל

1. ורד משה, החברה הישראלית בצנע 1950-1948, הוד השרון, 2013.
2. שמחון אבי, כלכלת ישראל: מהיד המנהלת ליד הנעלמה, משרד הביטחון, תל אביב, 2011, עמ' 7-47.
3. שפירא אניטה, עצמאות, חמישים שנים הראשונות (עורכת): מרכז שזר 1998, על כלכלה: אסתר אלכסנדר, "כלכלת הקליטה בעשור הראשון" (עמ' 89-105), יורם בן פורת, "המשק הישראלי חבלי צמיחה" (עמ' 105-129).

מדינה ותורה

אשר כהן, הטלית והדגל, יד בן צבי, 1998

ביטחון כללי

1. בני מוריס, קרבנות, עם עובד, 2006.
2. טל ישראל, ביטחון לאומי: מעטים מול רבים, דביר, 1996.
3. יובל ארנון אוחנה, קו החריש והאש, אחיאסף, 2013.

ביטחון מתש"ח לקדש

1. גולן שמעון, גבול חם, מלחמת קרה: התגבשות מדיניות הביטחון של ישראל 1949 – 1953, מערכות, 2000.
2. טל דוד, תפיסת הביטחון השוטף של ישראל, מקורותיה והתפתחותה 1949-1956, המרכז למורשת בן גוריון, 1998.

המלחמות הבין-מדינתיות

1. אורן מיכאל, שישה ימים של מלחמה: המערכה ששינתה את פני המזרח התיכון, דביר, 2004.
2. בן ארצי חגי, מגילת ששת הימים, ספרי בית אל, תשע"ד.
3. גולן חגי, שאול שי, מלחמה היום, חקרי מלחמת יום הכיפורים, מערכות, 2003.

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי – המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

4. גולני מוטי, **תהיה מלחמה בקיץ...: ישראל בדרך אל מלחמת סיני, 1955 – 1956**, מערכות, 1997.
5. גלוסקא עמי: **אשכול, תן פקודה!**, משרד הביטחון, 2004.
6. גרינברג מתי, "מלחמת ששת הימים רקע ומהלכים" בתוך: חגי גלון, שאול שי (עורכים) **נחשונים – 40 שנה למלחמת ששת הימים**, משרד הביטחון, תל אביב, 2007, עמ' 11-26.
7. ונטורה תומר, **מלחמת יום הכיפורים ולקחיה**, האוניברסיטה המשודרת - משרד הביטחון, תל אביב 2003.
8. זכי שלום, "המלחמה הנשכחת – מבצע קדש והשפעותיו המדיניות והאסטרטגיות", בתוך: חגי גלון, שאול שי (עורכים) **ברעום המנועים – 50 שנה למערכת סיני**, משרד הביטחון, תל אביב, 2006, עמ' 279-306.

שלום עם מצרים

1. מבחר תעודות על רקע ביקור סאדאת ותגובת ממשלת ישראל ליוזמתו, [ארכיון המדינה](#).
2. שטיין קנת, "מדיניות אמיצה: סאדאת קיסינג'ר קרטר ובגין והחתימה לשלום ערביי ישראל", **מערכות** 2003.